גזייתא ניניהו דשמטי סוסיא ואתו דברי להו א)(וא"ל) רב לרב אסי לא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא ולא נבח בה כלבא ואל תדור בעיר °דריש מתא אסיא ולא תנסיב תרתי אי נסבת תרתי נסיב תלת א"ל רב לרב כהנא הפוך בנבילתא ולא תיפוך במילי ב)פשוט נבילתא בשוקא ושקיל אגרא ולא תימא כהנא אנא וגברא רבא אנא וסניא בי מלתא סלקת לאיגרא שירותך בהדך מאה קרי במתא בזוזא תותי כנפיך ניהוו א"ל רב לחייא בריה לא תשתי סמא ולא תשוור ניגרא ולא תעקר ככא ולא תקנא בחיויא ולא תקנא בארמאה תנו רבנן ג' אין מתקנאין בהן ואלו הן נכרי קטן ונחש קטן ותלמיד קטן מ"ט דמלכותייהו אחורי אודנייהו קאי א"ל רב לאיבו בריה טרחי בך בשמעתא ולא מסתייע מילתא תא אגמרך מילי דעלמא אדחלא אכרעיך זבינך זבין כל מילי זבין ותחרט בר מחמרא דזבין ולא תחרט שרי כיסך פתח שקיך קבא מארעא ולא כורא מאיגרא תמרא בחלוזך לבית סודנא רהיט ועד כמה אמר רבא עד תלתא סאה אמר רב פפא אי לא דרמאי שכרא לא איעתרי א"ד א"ר חסדא אי לא דרמאי שכרא לא איעתרי מאי סודנא אמר רב חסדא סוד נאה וגמילות חסדים אמר רב פפא כל אגב גביא בעי כל אשראי ספק אתי ספק לא אתי ודאתי מעות רעות ניניהו ג' דברים א"ר יוחנן משום אנשי ירושלים כשאתה יוצא למלחמה אל תצא בראשונה אלא תצא באחרונה כדי שתכנס בראשונה ג)ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות ד)והוי משתדל עם מי שהשעה משחקת לו ה)(א"ר) שלשה דברים א"ר יהושע בן לוי משום אנשי ירושלים אל תרבה ו)בגנות משום מעשה שהיה בתך בגרה שחרר עבדך ותן לה ז)והוי זהיר באשתך מחתנה הראשון מ"ט רב חסדא אמר משום ערוה רב כהנא אמר משום ממון (א) הא והא איתנהו אמר רבי יוחנן ח)שלשה מנוחלי העוה"ב אלו הן הדר בא"י והמגדל בניו לתלמוד תורה והמבדיל על היין במוצאי שבתות מאי היא דמשייר מקידושא לאבדלתא א"ר יוחנן שלשה מכריז עליהן הקב"ה בכל יום על רווק הדר בכרך ואינו חוטא ועל עני המחזיר אבידה לבעליה ועל עשיר המעשר פירותיו בצינעה רב ספרא רווק הדר בכרך הוה

גוייתא. כשמהלכים במבואות שבילי כרמים וסוסיהן משתמטין מכאן ובורחין ביישוב אתו ודברי להו: **שראשה אסיא.** רופא ואמרי לה ת"ח ותרוייהו חד טעמא: **סוסיא.** משום דהוא נטירותא בקרתא מאויבים ומגנבים: **ולא תינסב תרי.** נשים שמא תתעננה עליך רעה: **נסיב תלת.** שאם תתעננה השלישית מגלה לך: **פשוט נבילתא.** הפשט עורה: **סלקת לאיגרא שירותך בהדך.** כשתלך לדרך אפי' קרובה לא ומזונותיך עמך: **מאה קרי בזוזא תותי כנפיך להוו.** אפילו המזונות בזול אעפ"כ הוליכם עמך: **לא תשתי סמא.** לא תלמד לשתות סמים מפני שתקבע להון ווסת ויהא לבך שואלך ותפזר מעות. ל"א לא תהא רגיל לשתות סממנים כדאמר (לעיל מב:) ח)(כולהו שקייני) דמעלי להאי קשה להאי: **לא תשוור ניגרא.** פסיעה גסה שנוטלת מאור עינים ט): **ולא תעקר ככא.** שן ממש משום חולי: **דמלכותייהו אחורי אודנייהו קיימי.** כלומר עתידין לגדל ותגדל אימתן וינקמו ממך: **אדהלא על כרעך זבינך זבין.** בעוד שהחול על רגליך כשבאת מן הדרך מכור מה שהבאת כדי שתחזור ותקנה ותביא: **שרי כיסך ופתח שקך.** כלומר תקבל תחלה המעות ותנם בכיסך ואח"כ פתח השק ותן התבואה ללוקחים: **קבא מארעא ולא כורא מאיגרא.** כלומר טוב לילך למקום קרוב ולהשתכר מעט מלהשתכר הרבה במדינת הים: **תמרי בחלווך לבי סודנא רהוט.** אם יש לך תמרים באותו כלי שנותנים בו תמרים רוץ מיד לבית עושה שכר לעשות מהן שכר שאם תמתין תאכלם בין כך ובין כך ותפסיד: **מאי סודנא.** למה נקרא שם השכר סודנא: **סוד נאה.** עצה טובה שהרי מתעשרין הימנה: **וגמילות חסדים.** יכול לתת מתנה לעניים ולעשות צדקה וחסד: **כל אגב גביא בעיא.** כל דבר שצריך לכתוב שטר עליו כגון מלוה ואמנה בעייא גביא כלומר עדיין עומד הוא לגבות ויש לו טורח בו: **מעות רעות.** דפרע להו נהלייהו זוזא זוזא: **לא באחרונה.** שאם תנוס תכנס לבית בראשונה: **אל תרבה בגנות.** כלומר אל תהא רגיל לעשות בית בפרהסיא במקום מגולה: **משום מעשה שהיה.** בדוד ובת שבע י): **משום ממון.** שמבזבזת לו ממונך: **רווק.** פנוי:

תני

ולא תימא כהנא אנא. פירשתי גבי אלו עוברין (לעיל דף מט:) ל): **אמר** רב פפא אי לאו דרמאי שיכרא לא איעתרי. ובשילהי אלו עוברין (שם) קאמר רב פפא אי לאו דנסיבי כהנתא לא איעתרי וי"ל דהא והא גרמא ליה:

עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות. והא דאמרינן בפ"ב דבילה (דף טז:) דבהוצאת שבתות וימים טובים אם פוחת פוחתין לו היינו בשלו אם יש לו: **דמשייר** מקידושא לאבדלתא. שמונע שתייתו בשביל הבדלה ותימה דהא דוקא מ)קידוש לילה קודם לכיבוד יום אבל הבדלה אינה קודמת נ)ומפרש מורי הר"י דקידוש יום קרי כיבוד יום והכי איתא בירושלמי פרק שלשה שאכלו רבי יוסי בשם רבי יעקב ב"ר אחא איזהו כיבוד יום בפה"ג:

שרלה

רשב"ם

גוייתא. כשהולכין במבואות שבילי כרמים וסוסיהן משתמטין ובורחין ביישוב: **דרישא אסיא.** רופא ל) מפני שטרוד ברפואותיו ואינו עוסק בצרכי ציבור: **ולא תדור במתא דלא צניף בה סוסיא.** כלומר שאין בה סוס משום דהוי נטירותא דקרתא מגנבי לרדוף אחריהן ולתופסן: **ולא תנסוב תרתי נשי.** שלא תתעננה עליך רעה: **נסיב תלת.** שאם תתעננה השתים השלישית מגלה לך: **פשוט נבילתא בשוקא.** פשוט עורה בשכר: **סלקת לאיגרא שירותך בידך.** כשתלך לדרך אפי' במקום קרוב מזונותיך עמך: **מאה קרי בזוזא תותי כנפיך להוי.** אפילו המזונות בזול יהיו עמך: **לא תשתי סמא.** אל תשתה סמים מפני שנקבע להם ווסת ויהא לבך שואלך ותפסיד מעות ואפילו לרפואה לא תישתי אם אפשר לרפואה אחרת: **לא תשוור ניגרא.** פסיעה גסה נוטלת מאור העינים. ואית דמפרשי ניגרא אמת המים ורגילין בני אדם לקפוץ מעבר זה לעבר זה לקצר דרכן: **לא תעקר ככא.** שן ממש ומשום חולי שסופו תרפא: **דמלכותייהו אחורי אודנייהו קיימין.** כלומר עתידין ליגדל ותגדל אימתן וינקמו ממך: **אדחלא אכרעך זבינך זבין.** בעוד החול על רגליך כשבאת מן הדרך מכור מה שהבאת כדי שתחזור מהרה ותקנה ותביא ותמכרנו: **זבין ותיחרט.** כלומר אם יוקיר יכול אתה להתחרט על שמהרת למכור: **בר מחמרא.** שמא אילו לא מכרו היה מחמיץ: **שרי כיסך ופתח שקיך.** קבל המעות תחלה ותנם בתוך כיסך ואח"כ פתח השק ותנם ללוקח: **קבא מארעא ולא כורא מאיגרא.** מוטב שילך למקום קרוב להשתכר דבר מועט מלהשתכר הרבה במקום רחוק: **תמרי בחלוזך לבי סודנא רהוט.** אם יש תמרים באותו כלי שנותנין בו תמרים מהר לעשות מהם שכר שאם תמתין תאכלם ובין כך ובין כך תפסיד: **מאי סודנא.** למה נקרא שכר סודנא: **סוד נאה.** עצה טובה היא שהרי מתעשרין הימנה: **וגמילות חסדים.** יכול לתת הימנה לעניים לעשות מהן צדקה וחסד שהרי אין בה קרן גדול: **כל אגב גביא בעיא.** כל דבר שצריך לכתוב שטר עליו כגון מלוה ואמנה גביא בעי כלומר עדיין הוא צריך לגבות ויש בו טורח: **מעות רעות.** דפרע ליה ניהליה זוזא זוזא: **כדי שתכנס בראשונה.** אם תנוס: **אל תרבה בגנות.** כלומר אל תהי רגיל לעשות דבריך בפרהסיא במקום מגולה: **משום מעשה שהיה.** דדוד ובת שבע דכתיב (שמואל ב יא) וירא (והנה) אשה רוחצת מעל הגג: **משום ממון.** שמבזבזת לו ממונך: **דמשייר מקידושא.** שיש לו מעט יין ומונע שתייתו בשביל הבדלה: **רווק.** פנוי:

תני

עין משפט נר מצוה

סח א מיי' פי"ז מהלכות מתנות עניים הלכה יח טור ש"ע יו"ד סימן רנה סעיף א:

ב [טור או"ח סי' רצו]:

◆

רבינו חננאל

אמר ליה רב לרב כהנא הפוך נבלה ולא תהפוך במילי. נשוש נבלה ושקול אגרא, ולא תימא אנא גברא רבא ודילא בי מילתא. סלקת לאיגרא שירותך בהדך, כלומר כבר סעודתך תהיה עמך. קרי בזוזא במתא, ונזדמן לך קרא בשדה, אל תזלזל בו אלא הביאהו בידך. אמר ליה רב לחייא בריה לא תשתה סמא, דמתנהג גופך בהאי. ולא תשדי באיגרא, כי המעלות מכחישות הגוף. ואל תעקר ככא מפני העין. פי', ככא המכחש [שבפה] והוא אלצרס בלשון ישמעאל וכדכתיב ובטלו הטוחנות כי מע(י)טו, כלומר, אם יכאב לך אל תעקרהו שמא תכחש עיניך. ואל תקני בחויא ולא בארמאה, שמא יפגעו בך. ולא תשוור ניגרא. אמר ליה רב לאיבו בריה, טרחי בך בשמעתא ולא אסתייעא מילתא, תא אגמרך מילי דעלמא. אדחלא דאורחא, פי' בעודנו אבק הדרך על רגליך קודם שתרחצם, זבינך זבון כל מילי זבין ואיחרט וכו'. שלשה דברים צוה ר' יהושע. אל תרבה בגנות משום מעשה שהיה, מעשה דדוד שעלה על הגג וראה בת שבע ושלח ולקחה. ובתך בגרה שחרר עבדך ותן לה. הוי זהיר באשתך מחתנה ראשון, או בערוה או בממון. א"ר יצחק שלשה מנוחלי העוה"ב, הדר בארץ ישראל והמגדל בנו לתלמוד תורה והמשייר יין מן הקידוש כדי להבדיל עליו. שלשה הקב"ה מכריז עליהן. על רווק הדר בכרך, כגון ר' הושעיא ור' חנינא דהוו יתבי בשוק של זונות ולא מדלי עינייהו ומסתכלי בהו. וכד משתבעי אמרי הכי, בחיי רבנן קדישי ארעא. ועל העשיר המעשר פירותיו בצנעה, ועל עני המחזיר אבדה לבעלה. רב ספרא רווק הדר בכרך הוה כו'.

מסורת הש"ס

א) [נ"ל א"ל], ב) ב"ב קי. ע"ש, ג) לעיל קיב: שבת קיח. ע"ש, ד) [לעיל קיב.], ה) [ליתא בע"י], ו) פ"א בגנות, ז) [עי' בפירוש רשב"ם ב"ב נח: ד"ה כי תמיה וע"ש נא.], ח) כל מילי, ט) [ברכות מג:], י) [ש"ב יא], כ) [ומכ"כ קי. מפי ר"ת בע"א ע"ש בתו' ד"ה ולא], ל) [ד"ה אמר], מ) [לעיל קה:], נ) [עיין מהרש"א בחידושי הלכות],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום ממון והא:

◆

גליון הש"ס

גמ' דריש מתא אסיא. עי' תוס' ב"ב דף קי. ד"ה ולא תימא:

◆

מוסף רש"י

ושקיל אגרא. כלומר הפשיטה נבלה בשכר לצין כל ואין כאן חילול השם כלל, ולא קרינא ביה ומשניאי אהבו מות, דדרשינן ליה במסכת שבת (קיד.) בת"ח שיש רבב על בגדו, אבל לעשות מלאכה להתפרנס אין גנאי (רשב"ם ב"ב קי.). **ולא תימא כהנא אנא.** כהן אני ומשוב וגנאי לי הדבר (שם). **אמר רב פפא אי לא דרמאי שיכרא.** רב פפא מוכר שכר היה כדאמר באיהו נגן (כ"מ סה.) טרפא דרב פפא שכראי לא פסיד (ברכות מד:). **ועשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות.** לא יטיל על אחרים כבוד שבתותיו (שבת קיח.).